

#16

Vivili drokadroka

Lasawa
(*Turbo marmoratus*)

Na veimataqali vivili drokadroka kei na vanua era vakawa kina

Na vivili drokadroka e dua na vivili levu ka rawa ni tubu me 2 na kg na kena bibi. Na qana e bibi kei na rabailevu na kena isogo (ka vakatokai e na so na gauna me "mata ni pusi") ka rawa ni sogota na vanua e tadola tu kevaka e vakayavalati se me vakamatei.

O ira na vivili drokadroka era qolivi baleta na lewedra ra dau volitaki na qana me qaqi kina me ra ibulukau, veiyau mokowaliliva eso ka me ra iukuuku tale ga.

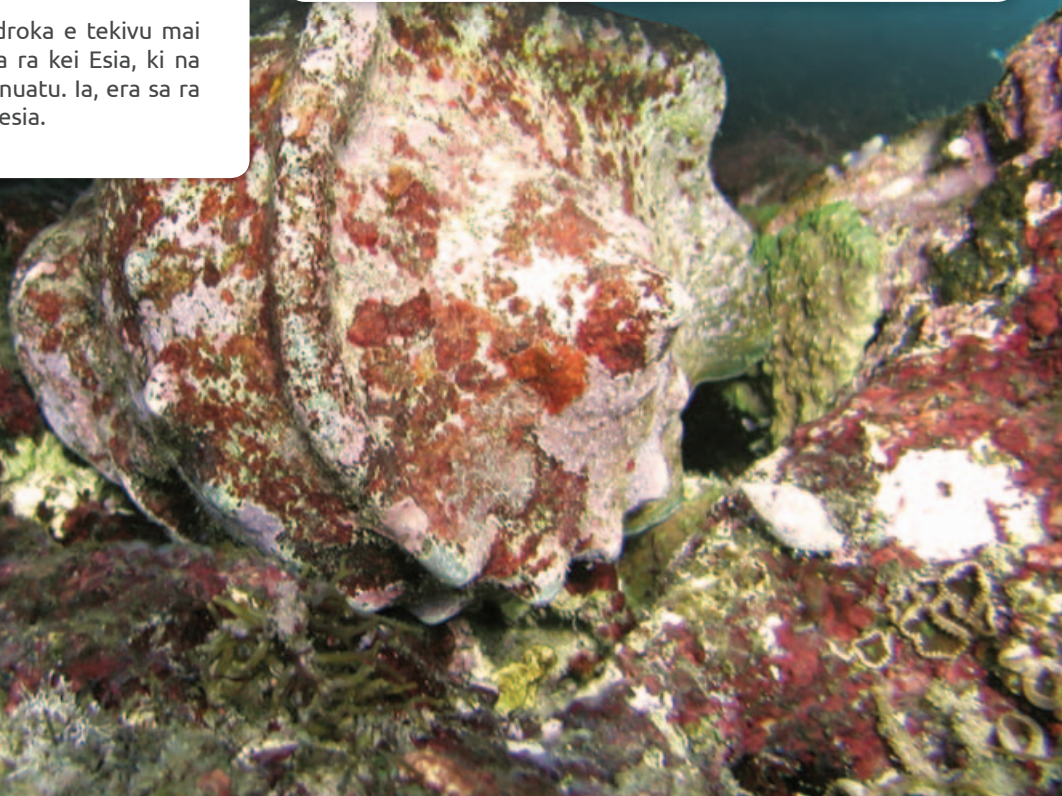
Na vanua era kune kina na vivili drokadroka e tekivu mai na wasawasa na Idia ka curuma sara na ra kei Esia, ki na wasawasa na Pasifika ka yaco sara ki Vanuatu. Ia, era sa ra la'ki vakawataki ki Toga kei French Polynesia.

Na veivanua era susu kina kei na nodra i kanakana

O ira na vivili drokadroka era taleitaka na waitui kui kaukauwa kei na tutu ni veicakau e na cakau lase. Na luve ni vivili drokadroka era dau vuni e na veiqakilo kei na qara eso.

O ira sa ra matua toka era dau veitosoyaki e na bogi me ra kana kau (lumilumi damudamu ka drokadroka). Era laukana mai vei ira na qari, ura kei na so tale na vivili, kuita kei na ika lelevu.

Na nodra vakasucu kei na vakarau ni nodra bula

Era tiko na vivili tagane kei na vivili yalewa ka rawa ni ra vakaluveni e na gauna e 130 ki na 150 na mm na kedra balavu ka ra sa yabaki 4. O ira na vivili drokadroka era dau vakaluveni e na vula ikatakata; ia e na vanua katakata era dau vakaluveni e na loma ni yabaki taucoko.

E na gauna ni nodra vakasucu, dua na vivili drokadroka e biuta mai e milioni na yaloka ki waitui ka ra qai veiwaki vata na nodra wai na vivili tagane. Dina ga ni ra bibi cake, na yaloka era ciri yani oqori era kuitaki tiko e na dua na vanua balavu sara. O ira na yaloka ka ra sa veiwaki oti era tubu me ra luve ni vivili lalai ka ra ciri tiko e waitui. E lailai mai na dua veiyadulu na luvena era na bula me ra vakaitikotiko e na dela ni boto ni sauloa ka ra maroroi tiko me rauta e 3 ki na 5 na siga. E lailai mai na dua e na veiyadrau na luve ni vivili lalai era na bula tiko me ra matua mai.

Na i vakarau ni veiqaravi kei na veika ka rawa ni vakayacori

E levu na Tabana ni Qoliqoli era sa yalana na yalayala e ra baleta na lelevu ni vivili (rauta na 130 ki na 150 na mm na raba ni qana)ka kena inaki me rawa kina vei ira na vivili yadudua me ra vakasucu vakadua mada ga ni bera ni ra qolivi.

E levu na veimatanitu sa vakatabuya na vakayagataki ni icegucegu kei na kena iyaya e na qolivi na vivili drokadroka. Na lawa oqo sa rawa ni vukea na maroroi ni vivili lelevu cake ka ra sa vakaluveni tiko ka ra vakaitikotiko e na wai titobu ka ra sa rawa ni ra vakawa e na veivanua mamatia.

Sa na sega soti sara ni yaga na veilawa vakaoqo e na veivanua sa qeavu kina na vivili drokadroka baleta na qolivi vakalevu ni iqoliqoli. E na so na matanitu sa vakatabui kina na qolivi ni vivili drokadroka me 15 na yabaki me rawa ni ra tubu tale mai na kedra iwiliwili. Ni sa rui voli levu sara na vivili drokadroka e dredre vei ira e levu na veikoro me ra tarova na kena qolivi mai vei ira na dauveivoli.

Na qaravi ni veilawa eso mai vei ira na veikorokoro e vakatau ki na iwiliwili ni vivili drokadroka. Kevaka e sa lutu sobu sara vakalevu na iwiliwili ni vivili drokadroka na veika e rawa ni vakayacori oqo:

- me vakatabui na qolivi ni vivili drokadroka e na iqoliqoli voleka. Na iqoliqoli vakatabui me rauta toka e vica na yabaki me rawa ni vakatuburi cake tale na kedra iwiliwili ka ra vakaluveni tale ga na vivili drokadroka sa ra matua;
- me tauyavutaki e dua na iqoliqoli vakatabui vakadua e na vanua ka ra tiko kina na vivili drokadroka matua (se na na vanua me tekivutaki kina na susu vivili drokadroka). E vakanamata tiko na rai oqo ni o ira na vivili drokadroka matua era na tubu ka ra vakaluveni e na iqoliqoli vakatabui vakadua. Baleta na lekateka sara ni gauna era ciri tiko kina na luve ni vivili lalai e waitui, sa rawa ni ra tiko ga na luve ni vivili drokadroka lalai oqo e na iqoliqoli vakatabui se na vanua kui voleka eso;

Kevaka era bulabula vinaka o ira na vivili drokadroka ka ra sa tiko rawa, se sa taucoko tale mai na iwiliwili ni vivili, oqo eso na vakatutu me vakasaututaka tiko ga kina na iwiliwili ni vivili drokadroka;

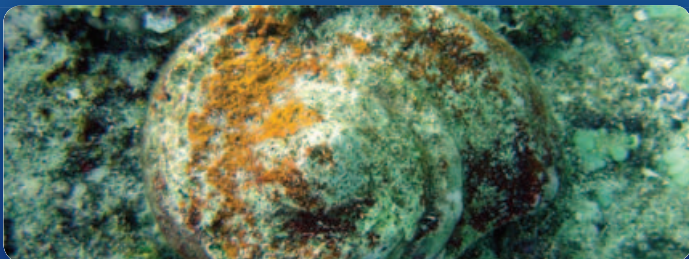
- na tauyavutaki ni veiveisau vakaveitaravi ni iqoliqoli sa wasei oti tu. Kevaka e lima na iwasewase lalai e na dua na iwasewase oqori sa rawa ni maroroi tu ka sega ni qolivi me va na yabaki ka rawa ni vukea na vakacokotaki ni vivili drokadroka ka ra vakaluveni;
- tauyavutaki na yalani ni dua na iyalayala vakoro (levu ni taga dua na yabaki). Na Tabana ni Qoliqoli e rawa ni vukei ira na lewenivanua e na kena vakayacori e dua na sovea ni bera ni tekivu na yabaki me kilai kina na iwiliwili ni vivili drokadroka e na kena iyalayala e ra e na dua na iwasewase ni iqoliqoli. Na iyalayala ni iwiliwili vakoro (na iwiliwili taucoko ni vivili drokadroka ka rawa ni qolivi) sa na qai rawa ni yalani e rauta ni 40 na pasede na iwiliwili sa vakadoni vakalawa me qolivi e na dua na iqoliqoli; kevaka e sega ni dua na iyalayala e ra ni lelevu ni vivili drokadroka, sa rawa vua e dua na koro me yalana e dua na iyalayala e ra me rauta e 140 mm na raba ni qani vivili.

Na i vakarau ni qoli

Na vivili drokadroka era dau tomiki mai vei ira na daununu, dauqalo kei ira era qalova na cakau e na di ni mati

Na leqa e sa kunei tiko ni o ira na dau vakayagataki na icegucegu era vakavuna na qeyavu ni vivili drokadroka mai na levu na vanua. Na susugi ni vivili sa kasura e na levu na veivanua vaka-Melenisia.

Na tiki ni itukutuku oqo e vakarautaka na SPC (www.spc.int) ni rau sa veitarata vata kei na LMMA Network (www.lmmanetwork.org) me vukei ira na na veikoro dauqoli e na kena soli eso na i vakasala ni kena maroroi vinaka na iqoliqoli. Me qai laurai na ivola dusidusi e na kena vakamacalataki na veivosi era vakayagataki e na tiki ni tukutuku oqo. Na veitaba mai vei Kim Friedman kei Antoine Teitelbaum.